

Protestantse gemeente Dreischor-Noordgouwe

De grafmonumenten van Jan en Cornelis Ockersse en van Pieter Mogge in Dreischor

In 1907 verscheen van de schrijfster Lite Engelberts de bundel 'Onder de Republiek'. Het boek beleefde twee herdrukken. Een van de daarin opgenomen verhalen, had als titel 'Een eenzame' en ging over de man die vanmiddag een van de hoofdpersonen is: Pieter Mogge. Lite Engelberts verhaal eindigt somber: 'Hij [Pieter Mogge] is vergeten, ... in Zierikzee wordt door niets aan hem herinnerd. Daar is geen huis, dat dien naam draagt, geen straat die er naar heet. Alleen in Dreischor, het dorp op Schouwen's noordkust aan de Grevelingen, ligt Pieter Mogge begraven, onder het kostbaar monument van 2.000 ponden Vlaamsch, voorstellend zijn beeltenis, en 16 kwartieren, "het marmer gedenkteeken off Tombe, ter gedachtenis van my"'. Die laatste woorden waren ontleend aan het eigenhandig opgestelde testament van Pieter Mogge dat hij in 1743 schreef. Dat testament werd bekend vanwege een van de legaten. De stad Zierikzee kreeg 420.000 gulden (ruim 190.000 euro) voor het stichten van een universiteit. Zeeuwen moesten altijd naar elders om te studeren. De universiteit van Leiden beriep zich met succes op de bepaling dat hun hogeschool bedoeld was voor Holland én Zeeland. De wens van Mogge vond dan ook geen doorgang. Mogge's tweede keus voor de bestemming van het vorstelijke legaat was een weeshuis voor de wezen van omgekomen militairen van de Spaanse Successieoorlog. Ook die wens werd niet verwezenlijkt want de wezen waren inmiddels volwassen geworden. Zo behield de stad het kapitaal en probeerde met de rente de economie van Zierikzee nieuwe impulsen te geven. Dat had weinig succes. Uiteindelijk werd het kapitaal op last van hogerhand door de

gemeente Zierikzee in de jaren zestig van de vorige eeuw te gelde gemaakt. Het waren financieel moeilijke tijden vooral vanwege de grote restauraties die de gemeente moest bekostigen. Het lijkt erop dat er veel tragiek is te bespeuren in het leven van Pieter Mogge en zijn legaat. Voor zijn beide ooms, Cornelis en Johan Ockersse, lijkt dat minder te gelden.

Mogge en Ockersse waren families waarvan de leden, met een beperkt aantal andere, het bestuur van de stad Zierikzee en van het eiland Schouwen-Duiveland domineerden. Via het stadsbestuur kwamen telgen van deze geslachten terecht in de bestuurscolleges van Zeeland en van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Deze regenten hadden niet alleen veel macht, ze waren ook als regel zeer vermogend. Pieter Mogge zou het uiteindelijk brengen tot een van de rijkste Nederlanders. Hij behoorde tot de top honderd van de zeventiende en achttiende eeuw. Dat was vooral te danken aan een samenloop van omstandigheden. Hij was enige zoon en bleef ongehuwd zodat een echtgenote, die veel uitgaf, hem bespaard bleef. Bovendien had hij twee kinderloze ooms, de zo-even genoemde Cornelis en Jan Ockersse, die veel met hem op hadden.

Jan Ockersse (1668-1742) was raad en burgemeester van Zierikzee. Van 1721 tot 1728 was hij lid van het Hof van Holland, Zeeland en West-Friesland in Den Haag geweest om daarna terug te keren naar Zierikzee. In 1704 had hij de heerlijkheid Dreischor gekocht. Zijn jongere broer Cornelis Ockersse (1672-1728) werd lid van de rekenkamer van de Republiek en gedeputeerde namens Zeeland bij de Staten-Generaal. Na zijn overlijden in 1728 liet Jan Ockersse een grafkapel inrichten in deze kerk waarin Cornelis werd begraven en in 1742 hijzelf. De beeldhouwer Nicolaas Seuntjes uit Den Haag vervaardigde het grafmonument met de portretten van de beide broers. Jan Ockersse liet een bedrag van 3.000 gulden na aan de gemeente Dreischor voor het onderhoud van het monument. Om die reden is deze grafkapel eigendom van de burgerlijke gemeente.

Enige erfgenaam van Jan Ockersse werd, behoudens een aantal legaten, zijn neef Pieter Mogge (1698-1756). Hij had de heerlijkheid Renesse van zijn vader na diens overlijden geërfd en werd dankzij zijn oom Jan Ockersse ook heer van Dreischor. Pieter was als regentenzoon ook voorbestemd voor een carrière op de regeringskussens. Pieter ging naar de Latijnse school in zijn vaderstad en, in het voetspoor van zijn vader en beide ooms, rechten studeren. In 1720 werd hij lid van de vroedschap en schepen. Later volgden nog andere banen zoals die van opperdijkgraaf van Schouwen. Driemaal was Mogge een jaar lang burgemeester van Zierikzee.

In 1737 verliet Mogge Zierikzee omdat hij namens Zeeland zitting nam in de rekenkamer van de generaliteit net zoals zijn oom Cornelis Ockersse. Hij vestigde zich in Den Haag. Vier jaar later verwisselde hij deze functie voor afgevaardigde namens Zeeland bij de Staten-Generaal. De band met Zierikzee bleef ondanks het feit dat Mogge er, vanwege zijn bezigheden in Den Haag, niet vaak meer kwam. Hij wist zich behendig door de politieke stormen van zijn tijd heen te loodsen. In het bijzonder was het spannend in 1747 toen ons land in oorlog raakte met Frankrijk. De Republiek bevond zich toen in het tweede stadhoudersloze tijdperk en de roep om weer een Oranje aan het hoofd te hebben, werd luider. Mogge behoorde, zoals de meeste regenten, tot de tegenstanders van die beweging. Nadat Veere zich voor de prins van Oranje had verklaard, ging ook de Zierikzeese magistraat onder druk overstag. Mogge reisde naar Zierikzee in de hoop het tij te kunnen keren. Toen Mogge aan het havenhoofd gearriveerd was, werd hij door de prinsgezinden uitgescholden voor landverrader. Zij dwongen hem op de vuilniskar van de stad plaats te nemen. Gelukkig werd hem, behoudens een korte gijzeling, weinig overlast aangedaan. Mogge bezat voldoende flexibiliteit om zich in de nieuwe verhoudingen te schikken. Het tekent de man dat hij ondanks deze nare ervaring geen wrok koesterde. Mogge's financieel inzicht was groot en dat gold ook voor het bepalen van de goede momenten voor aan- en verkoop. Mogge's vermogen beliep ongeveer 3½ miljoen euro belegd in effecten en onroerend goed. De heerlijkheid Dreischor heeft hij nog voor zijn

overlijden van de hand gedaan, maar wel werd hij in de kerk van dat dorp begraven bij zijn twee ooms.

Na zijn overlijden in 1756 werd het lijk met een jacht vanuit Den Haag overgebracht naar Dreischor om te worden bijgezet in de grafkelder van zijn ooms Ockersse. De begrafenis vond plaats op vrijdagmiddag 19 november 1756. Zestien rijtuigen vervoerden de personen die de begrafenis bijwoonden. Veertien dragers droegen de kist op een voor deze gelegenheid nieuw vervaardigde draagbaar naar de grafkelder. Voorop liep Steven Janse, de knecht van Mogge, met het wapen van Pieter Mogge. Veertien lijkbidder begeleiden de baar, de klok werd door de schoolmeester om het kwartier geluid. Na afloop werd voor de burgerij twaalf vaten bier geschonken. Voor de genodigden was er brood, wijn en kaas om te eten en tabak en pijpen om te roken. De begrafenis kostte ruim 5.000 gulden, het marmeren grafmonument 13.200 gulden. Het werd vervaardigd door de Haagse beeldhouwer Anthony Wapperom en zijn Zierikzeese collega Matthijs van Nooijen. De laatste nam het grafmonument voor zijn rekening en Wapperom de beelden en versieringen.

In de grafmonumenten is veel symboliek verwerkt. Zo verwijst de slang die in zijn staart bijt naar de eeuwigheid en de zandloper duidt op de vergankelijkheid. De schedel op het grafmonument van de Ockersse's is gekroond met een krans en het skelet op dat van Pieter Mogge heeft een mes in de hand, omwikkeld met een olijftak. Beide symboliseren dat de dood is overwonnen.

Daarmee was het 'marmer gedenkteeken off Tombe, ter gedachtenis van my', waarover Lite Engelberts het had, verwezenlijkt. Zo somber als zij was, hoeven we niet meer te zijn. Zowel in Dreischor als in Zierikzee zijn straten naar de Ockersse's en naar Mogge vernoemd. In Zierikzee staat bij de Nieuwe Kerk dankzij de Stichting Renesse een beeld van Pieter Mogge. De grafmonumenten van Cornelis en Jan Ockersse en van Pieter Mogge zijn bijzonder fraai gerestaureerd, waarmee we alle medewerkers daaraan, maar in het bijzonder die van Steenhouwerij Zederik, van harte complimenteren. Dankzij de eendrachtige samenwerking van de kerkrentmeesters van deze Protestantse kerk in Dreischor en de gemeente Schouwen-

Duiveland met hun adviseurs kunnen we deze grafmonumenten koesteren als een erfenis van wat een rijk voorgeslacht ons naliet. Als we op deze wijze onze monumenten koesteren dan is dat geen last maar een lust. Het is ook een genoegen omdat we anderen graag laten delen in wat het verleden voor het nu betekent.

Huib Uil
gemeentearchivaris van Schouwen-Duiveland

(inleiding gehouden tijdens de opening van de grafkapel met de gerestaureerde grafmonumenten te Dreischor op vrijdagmiddag 21 januari 2011)

Bronnen en literatuur:

Gemeentearchief Schouwen-Duiveland, Stad Zierikzee, nrs. 1173, Inventaris boedel van mr. Pieter Mogge met afschrift van diens testament, 1755, 1756; 1175, Rekening van de boedel van mr. Pieter Mogge, 1756-1759.

P.C.J. van Dael, 'De grafkapel voor de ambachtsheren van Dreischor', in: *Kroniek van het land van de zeemeermin (Schouwen-Duiveland)*, 4^e jrg., 1979, 72-82.

B.A. Heezen-Stoll, 'Steenhouwer Mattijs van Nooijen te Zierikzee', in: *Kroniek van het land van de zeemeermin (Schouwen-Duiveland)*, 23^e jrg., 1998, 43-56.

J.J. Klompe, *Dreischor. Historische bijzonderheden*, Zierikzee 1949, 16-18.

H. Uil, *Zierikzeese straatnamen*, Alphen aan den Rijn 1986, 92-93.

P.D. de Vos, *De vroedschap van Zierikzee van de tweede helft der 16de eeuw tot 1795*, Middelburg 1931, 419-421, 485-486, 548-549, 593-596.

Kees Zandvliet, *De 250 rijksten van de Gouden Eeuw. Kapitaal, macht, familie en levensstijl*, Amsterdam 2006.

Een op onderdelen uitgewerkte versie zal worden gepubliceerd in het *Bulletin van de Stichting Oude Zeeuwse Kerken* – 2011.